

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Mgr. Gabriely Bašné a soudců Mgr. Ondřeje Hrabce a Mgr. Kateřiny Kozákové v právní věci

žalobkyně: **H. G.**
bytem X

proti
žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**
sídlem Palackého nám. 375, Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra žalovaného ze dne 24. 5. 2024, č. j. MZDR 35339/2023-3/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí ministra žalovaného ze dne 24. 5. 2024, č. j. MZDR 35339/2023-3/PRO, **se ruší** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalobkyni se náhrada nákladů řízení nepřiznává.
- III. Žalovaný nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Základ sporu

1. Žalobkyně se domáhá zrušení shora uvedeného rozhodnutí ministra zdravotnictví, kterým zamítl její rozklad a potvrdil rozhodnutí žalovaného ze dne 9. 11. 2023, č. j. MZDR 26560/2022-16/PRO, jímž byla zamítnuta žádost žalobkyně o poskytnutí jednorázové peněžní částky za nezákonnou sterilizaci dle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem (dále jen „zákon o odškodnění protiprávních sterilizací“).

II. Obsah správního spisu

2. Ze spisového materiálu soud zjistil následující podstatné skutečnosti:
3. Dne 8. 9. 2022 žalobkyně požádala o odškodnění za nezákonnou sterilizaci, která jí byla provedena ve dnech 28. 5. 1997 až 7. 6. 1997, kdy byla hospitalizována v nemocnici Sokolov (dále též „nemocnice“ či „poskytovatel zdravotnických služeb“). V žádosti uvedla, že důvodem její hospitalizace měl být zákrok k odstranění bolestivé menstruace, častých zánětů pohlavních orgánů a bolesti při styku. Až po provedení zákroku jí bylo lékaři sděleno, že jí byla odstraněna děloha a vaječníky, a proto již nebude moci otěhotnět. Před operací nebyla lékaři o takovémto následku informována. Žalobkyně k žádosti přiložila kopii „souhrn chorobopisu-zpráva ošetřujícímu lékaři“ ze dne 7. 6. 1997 (1 strana), ze kterého vyplýval jako datum sterilizace den 29. 5. 1997.
4. Žalovaný si opatřil od poskytovatele zdravotnických služeb zdravotnickou dokumentaci žalobkyně týkající se provedení zdravotního výkonu sterilizace žalobkyně.
5. Prvostupňovým správním rozhodnutím ze dne 9. 11. 2023, č. j. MZDR 26560/2022-16/PRO, byla žádost žalobkyně zamítnuta. Žalovaný v odůvodnění upozornil, že nemocnice sdělila, že nemá k dispozici chorobopis předložený žalobkyní a žalovanému doložila 1 stranu kopie propouštěcí zprávy žalobkyně z nemocnice ze dne 7. 6. 1997. Prvostupňový správní orgán popsal podstatný skutkový děj následovně. Žalobkyně byla ode dne 28. 5. 1997 do dne 7. 6. 1997 hospitalizována v nemocnici, na základě žádosti obvodní gynekoložky, a to za účelem konziliárního vyšetření k možnosti posouzení operačního řešení chronického zánětu dělohy (metritis chron.) a okolní tkáně (perimetritis chron.), opakované bolesti v podbřišku, dlouhodobější neúspěšnou léčbu obtíží dle mikrobiální kultivace a citlivosti [viz Poukaz na vyšetření ze dne 22. 4. 1997]. Před touto hospitalizací byl pro žalobkyni vypracován Záznam ze dne 23. 4. 1997 obsahující indikaci k operaci hysterectomii abd. a zpráva z interny ze dne 22. 5. 1997. Další doklady ve zdravotní dokumentaci žalobkyně byly vypracovány během hospitalizace žalobkyně v nemocnici a jsou tvořeny jejím komplexním předoperačním vyšetřením, mj. průvodkou k autotransfuzi žalobkyně ze dne 26. 5. 1997, jelikož žalobkyně podstoupila odběr vlastní krve kvůli plánované operaci na den 28. 5. 1997 (dg. N 94.1); vstupní vyšetření žalobkyně ze dne 28. 5. 1997 – „vločka gynekologického vyšetření“ – obsahovalo informace o důvodu přijetí žalobkyně, a to pro bolest v podbřišku, delší dobu léčené záněty pochvy a vnitřních rodidel, byla proto přijata k laparotomii-hysterectomia (tj. k vynětí dělohy); byl zaznamenán i údaj, že děloha je objektivně zvětšená a palpačně citlivá; v dekurzu ze dne 28. 5. 1997 byl žalobkyní vlastnoručně podepsán souhlas s operací ve znění: „*Souhlasím s hospitalizací na gyn. por. odd. Nemocnice Solov. Byla jsem seznámena s domácím řádem odd. a s oper. výkonem.*“; v operačním

Shodu s prvopisem provedla: S. K.

protokole ze dne 29. 5. 1997 bylo uvedeno, že gynekologická operace byla žalobkyni provedena na nemocných pohlavních orgánech (chronický zánět dělohy a adnex) za léčebným cílem, při operaci byla navíc zjištěna i patologie vaječníku a vejcovodu na pravé straně (pravý vaječník ve srůstech, obtížně přístupný a pravý vejcovod křečovitě vyvinutý, ve srůstech); zánět dělohy byl řešen jejím vynětím, vyňat byl i nemocný pravý vaječník a vejcovod; levý vejcovod a levý vaječník byly shledány normální, a proto byly ponechány. Shora popsaný skutkový stav [soud ověřil, že má oporu ve správním spise] prvostupňový správní orgán posoudil tak, že primárním důvodem k operaci žalobkyně byly chronické obtíže projevující se bolestmi v pánvi a dyspareunií, což bylo diagnostikováno jako chronický zánět vnitřních pohlavních orgánů. Připustil, že vedlejším, sekundárním, důsledkem odnětí zánětlivé dělohy při zachování levého vaječníku a vejcovodu u žalobkyně je nemožnost početí přirozenou cestou. Věc po právní stránce posoudil dle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve znění platném a účinném do 31. 8. 1997 (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“) a dle směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 17. 12. 1971, č. j. LP-252.3-19.11.71, o provádění sterilizace ve znění platném a účinném od 1. 1. 1972 do 1. 1. 2012 (dále jen „směrnice“). Konkrétně odkázal na § 5 odst. 1 písm. a) směrnice, dle kterého se řídily sterilizace prováděné na nemocných pohlavních orgánech. Akcentoval, že žalobkyni byla operace indikována ošetřujícím lékařem, a to jak její gynekoložkou dne 23. 4. 1997, tak primářem v rámci vstupního vyšetření dne 28. 5. 1997; dále, že se jednalo o operaci provedenou na nemocných pohlavních orgánech žalobkyně. Za této situace dle tehdy platných a účinných předpisů (tj. zákona o péči o zdraví lidu a směrnice) nebylo zapotřebí před zákrokem obdržet písemný souhlas s operací, natož písemně pacienta před zákrokem poučit. Dovodil tak, že v dané věci postačovalo udělit žalobkyni ústní poučení, příp. její souhlas dovodit z jejího jednání, jenž nevzbuzovalo pochybnost o tom, že operaci hodlá podstoupit, tj. její konkludentní souhlas (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3100/2021 ze dne 20. 1. 2023). Prvostupňový správní orgán byl přesvědčen, že žalobkyně byla řádně o indikaci informována, jelikož se jednalo o velkou operaci, musela před ní podstoupit i odběr krve na autotransfuzi, tudíž záleželo plně na vůli žalobkyně, zdali se na zákrok dostaví či nikoli, nad to sama podepsala jeden den před zákrokem souhlas s operačním výkonem. Shrnul, že žalobkyně zde vyjádřila souhlas s operací jednak výslovně vlastnoručním podpisem v dekurzu, a nad to i svým jednáním, když se dobrovolně dostavila k hospitalizaci v návaznosti na indikaci a podstoupila vyšetření před operací. Z časového odstupu od sdělení indikace dne 23. 4. 1997 do provedení operace dne 29. 5. 1997, je zřejmé, že měla dostatek času na promyšlení, zda operaci podstoupí. Taktéž prvostupňový správní orgán pro úplnost upozornil na to, že žalobkyni byl odňat jen patologicky poškozený orgán (pravý vaječník), jeho vynětí však nenaplnuje definici pojmu sterilizace upravené v § 1 směrnice, jelikož levý vaječník i vejcovod byly žalobkyni zachovány. Zopakoval, že jelikož byl pravý vaječník vyňat z důvodu patologie, tehdy platný zákon o péči o zdraví lidu nevyžadoval souhlas či poučení před operací v písemné formě.

6. Žalobkyně podala proti rozhodnutí rozklad, který ministr žalovaného napadeným rozhodnutím zamítl, jelikož se plně ztotožnil s právním posouzením dané věci žalovaným a co se týče povinnosti poučení poukázal na § 23 zákona o péči o zdraví lidu.

III. Žalobní argumentace

Shodu s prvopisem provedla: S. K.

7. Žalobkyně nejprve v obecné rovině namítala nezákonnost žalobou napadeného rozhodnutí, jelikož jí byla porušena její práva. Poté zrekapitulovala skutkový stav, v němž potvrdila, že se dostavila dobrovolně do nemocnice za účelem provedení gynekologické operace, jelikož měla zdravotní problémy. Popřela, že by jí lékaři sdělili, že jí odejmou dělohu a vaječníky, a že již nebude moci mít děti. O sterilizaci jí nebylo nic řečeno. Ze zdravotnické dokumentace, dle žalobkyně vyplývá, že její gynekoložka jí poslala už v dubnu 1997 na vyšetření, jestli je třeba chronický zánět dělohy, opakované bolesti v podbřišku a dlouhodobou neúspěšnou léčbu opakovaných obtíží, řešit operací. Potvrdila, že s operací souhlasila kvůli tomu, aby jí bylo lépe. Nicméně trvala na tom, že jí před operací nikdo nepoučil o tom, jaké následky bude mít operace, tj. že již nebude mít děti. Pokud by o takovémto následku věděla, nesvolila by k operaci, raději by dál trpěla. Upozornila na to, že je Romka, nerozumí lékařským výrazům a slovo sterilizace před ní nikdo z personálu nemocnice nepoužil.
8. Ministrovi žalovaného vytkla, že v žalobou napadeném rozhodnutí neřešil absenci jejího souhlasu dle § 2 písm. a) směrnice, nýbrž splnění podmínky indikace operace. Poukázala na to, že ve vstupním vyšetření dne 28. 5. 1997 byla použita latinská slova: laparotomie a hysterectomie. Žalobkyně však jejich význam nezná, až ve správních rozhodnutích jí bylo vysvětleno, že se jedná o operační vynětí dělohy. Nesouhlasila s tvrzením správních orgánů, že se v jejím případě nejednalo o sterilizaci, ale jen o hysterektomii a adnexectomii, jejichž primárním účelem zákroku je udržení, obnovení či zlepšení zdravotního stavu, nikoli zneplodnění. Žalobkyně akcentovala, že vynětím dělohy se stala neplodnou, dovodila proto, že primárním důsledkem operace bylo, jak zbavení jí obtíží, tak způsobení neplodnosti (tj. nemožnost počít přirozenou cestou a těhotenství vůbec).
9. V obecné rovině namítala, že nebyly splněny podmínky pro provedení sterilizace a informovaný souhlas. Poukázala na relevantní právní předpisy v roce 1997, kdy jí byla provedena sterilizace, a to na § 23, § 27, § 27c zákona o péči o zdraví lidu; § 2 písm. a) a § 5 písm. a) směrnice. Uvedla, že je nutno v případě sterilizace klást důraz na svobodu a informovanost souhlasu pacienta, jelikož se jedná o nevratný lékařský zákrok. Poučení muselo být pacientovi dáno dle § 23 zákona o péči o zdraví lidu, tj. informován musel být o zákroku, z jakého důvodu je proveden, co je podstatou nemoci, jaká rizika jsou se zákrokem spojena či naopak, jaká hrozí v případě neprovedení zákroku. Souhlas se sterilizací musel být svobodný, nikoli daný v tísní, bez nátlaku, donucení jakýmkoli okolnostmi. Není-li naplněna i jen jedna z daných podmínek, nelze hovořit o uděleném perfektním informovaném souhlasu. Poukázala na § 3 odst. 1 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, kde je definován pojem sterilizace jakožto zdravotní výkon zabraňující plodnosti provedený bez řádného souhlasu pacienta.
10. Zásadně nesouhlasila s tím, že by ke sterilizaci udělila souhlas. Uvedla, že správní orgány shodně konstatovaly, že indikace žalobkyně k operaci byla stanovena jako „hysterektomie s revizí adnex“, autotransfuze; nicméně se žalobkyně až z žalobou napadeného rozhodnutí dozvěděla, že se jednalo o vynětí dělohy. Upozornila, že ministr žalovaného uvedl, že z lékařské zprávy ze dne 22. 5. 1997 vyplynulo, že má za sebou 4 porody a tři aborty (což ani neví, o co se jedná), nad to lékař měl tyto záznamy dopsat až před gynekologickou operací. Akcentovala, že ve zdravotní dokumentaci není žádná zmínka o tom, že jí má být provedena operace s důsledkem ztráty plodnosti. Popřela i tvrzení ministra žalovaného, že z průvodky k transfuzi bylo zřejmé, že tato byla provedena za účelem gynekologické operace naplánované na den 28. 5. 1997, dg. N 94.1. Naopak uvedla, že netuší, co je „dg. N

Shodu s prvopisem provedla: S. K.

94.1.“ Uzavřela, že je sice pravdou, že věděla, že má jít na operaci, nikoli však, že se jedná o gynekologickou operaci vedoucí ke zbavení plodnosti. Prohlásila, že i ve vstupním vyšetření ze dne 28. 5. 1977 bylo uvedeno, že byla přijata k laparotomii-hysterectomii. Zopakovala, že jí nikdo před operací nevysvětlil, co tato slova znamenají. Na operaci se dostavila, protože se chtěla zbavit obtíží, nikoli za účelem ztráty plodnosti. Pokud dojde k vynětí dělohy, je primárním důsledkem operace neplodnost.

11. Dále nesouhlasila s tím, že v dané věci neunesla břemeno důkazní ke svým tvrzením a odkázala na aktuální judikaturu Nejvyššího správního soudu.
12. V části VII. žaloby odkázala i na judikaturu zdejšího soudu, v níž se soud vyjádřil k účelu zákona o odškodnění protiprávních sterilizací např. v rozsudku ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022-33; ze dne 30. 1. 2023, č. j. 17 Ad 10/2022-30, taktéž se zdejší soud vyjádřil k povaze informovaného souhlasu, a to např. v rozhodnutí ze dne 13. 12. 2023, č. j. 8 Ad 6/2023-33; ze dne 26. 3. 2024, č. j. 11 Ad 2/2023-59.
13. Žalobkyně dále nesouhlasila s názorem správních orgánů, že v jejím případě, tj. operace provedené na nemocných pohlavních orgánech, postačovalo ústní poučení i souhlas s operací, příp. že postačí i skrytý souhlas vyjádřený vůlí pacienta být operován. Naopak trvala na tom, že s ohledem na zásadní vliv sterilizace na zdraví a rodinný a psychický život, je nutné, aby poučení o zákroku bylo řádné a prokazatelné.
14. V částech VIII. a IX. žaloby žalobkyně opět odkazovala na příslušnou judikaturu zdejšího soudu i Nejvyššího správního soudu, a to jak ke kvalitě souhlasu s operací viz rozsudek zdejšího soudu ze dne 19. 6. 2024, č. j. 14 Ad 3/2023-39, ze kterého žalobkyně dovodila, že její situace byla obdobná jako v odkazovaném rozhodnutí, i když nepodstoupila porod současně se sterilizací. Jelikož jí podepsaný záznam, v němž souhlasila s hospitalizací, a že je seznámena s domácím řádem i operačním výkonem, byl rovněž předtištěn, a to včetně slova „podpis“. Potvrdila, že text vlastnoručně podepsala, ale jen proto, že souhlasila s hospitalizací. Tento souhlas označila za nelegální, v rozporu s podmínkami informovaného souhlasu. Dále měla za to, že žalobou napadené rozhodnutí je v rozporu s hlavní zásadou správních orgánů, tj. poskytnout dotčeným osobám náležitou satisfakci. Obě správní rozhodnutí označila za nezákonná i pro rozpor se správní zásadou dle § 3 správního řádu, neboť nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav věci.
15. Žalobkyně proto navrhovala obě správní rozhodnutí zrušit.

IV. Vyjádření žalovaného

16. Žalovaný se k žalobě vyjádřil podáním ze dne 4. 12. 2024, v němž zcela odkázal na odůvodnění obou správních rozhodnutí a navrhl soudu, aby žalobu pro nedůvodnost zamítl.

V. Posouzení věci soudem

17. Soud ověřil, že žaloba byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou a že jedná se o žalobu přípustnou, splňující nezbytné formální náležitosti na ni kladené. Napadené rozhodnutí soud přezkoumal na základě skutkového a právního stavu v době vydání rozhodnutí a v mezích uplatněných žalobních bodů (§ 75 odst. 1 a 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“) s. ř. s.), jakož i z pohledu vad, k nimž je povinen přihlížet z úřední povinnosti.

18. Soud ve věci rozhodl bez nařízení ústního jednání dle § 51 s. ř. s., jelikož žalovaná se k výzvě soudu nevyjádřila a žalobkyně s rozhodnutím bez konání ústního jednání výslovně souhlasila.
19. Soud předesílá, že zákon zakládá nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky (kompenzace) osobám v minulosti protiprávně sterilizovaným (§ 1). V ustanovení § 2 vymezuje oprávněnou k poskytnutí peněžní kompenzace jako osobu, *kteřá se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen „rozhodné období“) ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.*
20. Co se rozumí sterilizací v rozporu s právem stanoví § 3 odst. 1 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, dle něhož jde o *zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.*
21. Podle § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací se porušením právních předpisů a okolnostmi dle odstavce 1 rozumí zejména *působení na oprávněnou osobou v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabraňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.*
22. V § 3 odst. 3 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací je zakotvena nevyvratitelná právní domněnka, a to slovy *„má se za to, že podmínky podle odstavce 1 jsou splněny, pokud...“*, kdy se tedy má za to, že k protiprávní sterilizaci pacientky došlo, *pokud v souvislosti s provedením zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti byla oprávněné osobě poskytnuta dávka podle předpisů o sociálním zabezpečení, jejíž poskytnutí bylo vázáno na podstoupení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti.*
23. Soud upozorňuje, že správní soudy již ve věcech protiprávně provedených sterilizací opakovaně rozhodovaly, například Nejvyšší správní soud se v rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65, č. 4623/2024 Sb. NSS, podrobně vyjádřil k otázce prokázání podmínek pro přiznání nároku za nezákonnou sterilizaci při neexistenci zdravotní dokumentace, jež je pro tuto věc klíčová. V bodech [29] až [32] shrnul následující:
- „V zásadě tak musí dojít k naplnění čtyř předpokladů pro přiznání peněžité částky, konkrétně tedy:*
- 1. podání žádosti do 3 let od účinnosti zákona č. 297/2021 Sb.;*
 - 2. žadatelka byla podrobena sterilizaci;*
 - 3. k této sterilizaci došlo v rozhodném období (od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012);*
 - 4. tato sterilizace byla provedena v rozporu s právem.*
24. V dané věci soud předně připomíná, že naplnění shora zmíněné 1. podmínky (podání žádosti do 3 let od účinnosti zákona o odškodnění protiprávních sterilizací), a 3. podmínky (ke sterilizaci došlo v rozhodném období) bylo mezi účastníky nesporné. Soudu tak zbývá

posoudit 2. podmínku (samotné provedení sterilizace u žalobkyně) a 4. podmínku, tj. zdali byla žalobkyni provedena sterilizace v souladu či v rozporu s právem.

25. Při posuzování dané věci soud měl na paměti, že: *„výklad a aplikace zákona č. 297/2021 Sb. musí být prováděny maximálně vstřícně vůči žadatelkám o částku jednorázového odškodnění, a to zejména s ohledem na účel a cíl tohoto zákona. Např. v rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023–61, zdejší soud uvedl, že „důvodová zpráva k zákonu č. 297/2021 Sb. výslovně považuje protiprávní sterilizaci za závažný zásah do základních práv. Za provedení takové sterilizace je přitom odpovědný stát tím, že v minulosti nepřijal dostatečnou úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací a v některých případech dokonce sociální pracovníci k podstoupení sterilizace motivovali. Přijetím citovaného zákona tak stát svoji odpovědnost výslovně uznal, a to s cílem zajistit efektivní prostředek nápravy, konkrétně zajistit odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého není možné dosáhnout běžnými prostředky ochrany práv. [...] [V]ymezený cíl právní úpravy nelze zajistit pouhým formálním umožněním požádat si o jednorázovou peněžitou dávku podle zákona č. 297/2021 Sb. Naopak, odpovědnost státu za protiprávně provedené sterilizace vyžaduje, aby byla skutečně zajištěna efektivní možnost postižených osob dosáhnout nápravy vzniklého stavu, minimálně tedy v podobě obdržení zákonem stanovené peněžité částky.“ Nejvyšší správní soud již rovněž konstatoval, že v případě nároků poškozených žen „je třeba postupovat citlivě s ohledem na situaci žadatelek. Správní orgány by jim proto měly vycházet maximálně vstřícně, a to tím spíše, že na jim způsobené újmě má zásadní podíl stát, který se svá pochybení snaží alespoň do jisté míry odčinit (rozsudek zdejšího soudu ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022–42).“ (viz bod 17 rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 9. 2024, č. j. 7 As 12/2024–45)*
26. Soud připomíná, že nesporným v dané věci bylo i to, že operace byla žalobkyni provedena dne 29. 5. 1997, a že operace jí byla provedena na nemocných pohlavních orgánech což vyplývá i ze zdravotnické dokumentace ve správním spise, zejm. z Operačního protokolu ze dne 29. 5. 1997.
27. Žalobkyně v žalobě nesouhlasila s právním názorem správních orgánů, že se v jejím případě nejednalo o sterilizaci, nýbrž jen o laparotomii-hysterectomii, jejímž primárním účelem bylo udržení či zlepšení jejího zdravotního stavu. Prvostupňový správní orgán na straně 5 svého rozhodnutí v odstavci, který začíná slovy: *„Pro úplnost ministerstvo uvádí“* skutečně konstatoval, že dle jeho názoru odnětí levého vaječníku žalobkyni nenaplnuje pojem sterilizace dle § 1 směrnice. Ministr žalovaného se v žalobou napadeném rozhodnutí k této konstataci žalovaného nikterak nevyjádřil, naopak ve svém rozhodnutí operaci žalobkyně již nazýval sterilizací. Soud tak má za to, že ministr žalovaného se s tvrzením žalovaného, že operaci žalobkyně spočívající mj. i ve vylnutí jednoho z vaječníků, nelze podřadit pod definici sterilizace, neztotožnil.
28. Přesto, a právě proto se soud konkrétně vyjádří k otázce, zdali lze operační výkon žalobkyně podřadit pod pojem sterilizace, což je jedna ze základních podmínek pro rozhodnutí o poskytnutí odškodnění dle zákona o odškodnění za protiprávní sterilizaci. Žalovaný měl za to, že pojem sterilizace je nutno posuzovat podle tehdy platného a účinného § 1 směrnice, kde bylo zakotveno, že: *„Za sterilizaci se považuje lékařský výkon, který zabraňuje plodnosti, aniž jsou odstraněny nebo poškozeny pohlavní žlázy.“* Žádost žalobkyně však byla podána dle zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, který obsahuje vlastní (speciální) definici sterilizace, a to v ustanovení § 3 odst. 1 tohoto zákona (viz bod 20. tohoto rozsudku). Zde zakotvená definice sterilizace je sice obecněji formulována, než tak učinila směrnice, nicméně

je třeba z ní pro účely nyní posuzovaného správního řízení vyjít. V této souvislosti soud akcentuje důvodovou zprávu, která zdůraznila, že hlavním cílem zákona je zajistit odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého již není možné dosáhnout běžnými prostředky ochrany práv, zejména individuálními soudními žalobami (např. s ohledem na běh promlčecích lhůt). Tudíž věcnou působnost zákona o odškodnění za protiprávní sterilizace je třeba vykládat s ohledem na jeho odškodňovací funkci, kterou je dodatečně napravit nezákonné bezpráví či křivdy spáchané ze strany státu, tj. zásadně ve prospěch dotčených obětí, aby se jim dostalo zaslouženého odškodnění. Soud je tedy s ohledem na definici sterilizace v § 3 odst. 1 zákona o odškodnění za protiprávní sterilizace přesvědčen, že operační zákrok provedený dne 29. 5. 1997 žalobkyni, byl sterilizací, jelikož tím, že jí byla vyňata děloha i pravý vaječník a vejcovod, jde bezpochyby o zdravotní zákrok, jímž bylo žalobkyni zabráněno v plodnosti. Konec konců skutečnost, že po absolvování operace již žalobkyně nemohla otěhotnět, nebyla mezi účastníky sporná.

29. Dále se tedy soud zabýval námitkami žalobkyně, jimiž namítala nezákonnost žalobou napadeného rozhodnutí, kterou spatřovala v postupu lékařů, kteří ji řádně nepoučili, v čem konkrétně bude její gynekologická operace spočívat a jaké následky pro ni bude mít, tj. že jí bude odejmuta děloha, čímž jí bude způsobena neplodnost. S ohledem na neznalost podstaty operace, žalobkyně spороvala, že by udělila s takovouto operací souhlas. Na druhé straně potvrdila, že trpěla zdravotními problémy, a proto se dobrovolně dostavila do nemocnice, kde byla hospitalizována ode dne 28. 5. 1997 do dne 7. 6. 1997, kde byla operována. Odmítla však, že by před operací věděla, že povede k jejímu zneplodnění, a potažmo, že by k takovému zákroku dala souhlas. Oproti tomu správní orgány byly přesvědčeny, že v případě, kdy žalobkyni byla sterilizace provedena na nemocných pohlavních orgánech, nebylo zapotřebí poskytnout jí písemné poučení o zákroku, stačilo ústní a v jejím případě dovozovaly souhlas i na základě jejího jednání, tj. že se dobrovolně dostavila k hospitalizaci a podvolila se operaci.
30. Podle § 23 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu ve znění platném a účinném do dne 31. 12. 2000 *„Lékař je povinen poučit vhodným způsobem nemocného, popřípadě členy jeho rodiny o povaze onemocnění a o potřebných výkonech tak, aby se mohli stát aktivními spolupracovníky při poskytování léčebně preventivní péče.“*
31. Podle § 27 zákona o péči o zdraví lidu ve znění platném a účinném do dne 31. 12. 2000 *„Sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví“.*
32. Ze shora citovaných ustanovení § 23 až § 27 zákona o péči o zdraví lidu jednoznačně vyplývá, že sterilizaci, byť na nemocných pohlavních orgánech, bylo lze provést pouze se souhlasem žalobkyně a teprve poté, co byla řádně, vhodným způsobem informována o účelu a povaze poskytované zdravotní péče každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích a za podmínek stanovených žalovaným, které byly stanoveny ve shora citované směrnici o provádění sterilizace.
33. Soud dodává, že co se týče podmínek informovaného souhlasu tyto byly již předmětem judikatury soudů. Jejich výklad dotčeného pojmu je následující. *„Institut svobodného a informovaného souhlasu s každým lékařským zákrokem je založen na uznání právní subjektivity každého jedince a jeho svobody rozhodovat o svém vlastním těle a podporuje autonomii jeho morální volby. To je v protikladu k paternalistickému přístupu, kdy o jednotlivci je rozhodováno někým jiným (například lékařem), byť i z dobrých pohnutek, že to je pro jeho dobro a zdraví. V*

Shodu s prvopisem provedla: S. K.

konečném důsledku je to vždy pacient jako svobodný jednatel nadaný základními právy, včetně práva na respektování své fyzické a psychické integrity, který by měl dát souhlas se zásahy do tohoto práva. Přitom je nutno akceptovat, že jiné osoby mohou i jeho rozhodnutí, například odmítně-li nezbytnou léčbu, považovat za špatné (nálezn sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015, bod 76). K lékařskému zákroku má docházet zásadně na základě předem vysloveného či konkludentně daného svolení pacienta, které musí být podloženo dostatečným rozsahem informací významných pro to, aby si pacient v rámci svého práva na sebeurčení mohl utvořit závěr, zda se navrhovanému lékařskému zásahu do tělesné integrity podrobí. Proto se hovoří o tzv. informovaném souhlasu, tedy o právním jednání pacienta založeném na vědomostní (dostatečné penzum informací) a volní složce (vyjádření souhlasu). Rozsah a obsah informace, kterou je poskytovatel zdravotní péče povinen pacientovi poskytnout, je individuální a liší se zejména podle zdravotního stavu pacienta a předpokládaného výkonu. V obecné rovině má zahrnovat údaj o aktuálním zdravotním stavu, o navrženém léčebném postupu (jeho povaze a účelu), o předpokládaném výsledku, o rizicích, s nimiž je provedení zákroku spojeno, a o jiných možnostech řešení zdravotních obtíží pacienta. Tyto kategorie informací, které se vzájemně mohou prolínat, jsou z pohledu zákona rovnocenné a měla by jim být věnována srovnatelná pečlivost“ (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3100/2021 ze dne 20. 1. 2023).

34. V poučení je rovněž dle ustálené judikatury a odborné literatury nutno zásadně zohlednit povahu zákroku, kterým chirurgická sterilizace je. Sterilizace je trvalá (téměř nevratná) antikoncepce, která zabraňuje početí. U ženy se zpravidla provádí chirurgickým přerušením vejcovodů. Sterilizace je závažným zásahem do fyzické integrity a reprodukčního zdraví člověka. Jelikož se týká jedné ze základních tělesných funkcí lidských bytostí, týká se mnoha aspektů osobní integrity jednotlivce, včetně jeho fyzické a duševní pohody a emocionálního, duchovního a rodinného života (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva V. C. proti Slovensku ze dne 8. 11. 2011, č. 18968/07, § 106). Shodně sterilizaci za hrubý zásah do fyzické integrity žen považuje Nejvyšší správní soud (rozsudek ze dne 14. 11. 2023, čj. 4 As 290/2022–42, bod 38). Proto podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva je nutno přísně trvat na tom, že k tomuto zákroku byl dán svobodný a informovaný souhlas. Sterilizace bez svobodného a informovaného souhlasu je dokonce nelidským zacházením v rozporu s čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (V. C. proti Slovensku). U chirurgické sterilizace je tak zcela nezbytné, aby byl souhlas skutečně informovaný. Již podle odborné literatury z roku 2004 se dovozovalo, že „Obecně je přijímán názor, že čím méně je zákrok pro zachování života a zdraví pacienta nezbytný, tím důkladnější poučení je pro legální provedení zákroku nutné.“ (Jirka, V. tzv. informovaný souhlas pacienta s lékařským zákrokem jako nezbytný předpoklad přípustnosti zásahu do jeho tělesné integrity. Právní rozhledy, 2004, č. 15, s. 564–570). Pacientka tak musí být řádně poučena nejen o účelu a povaze sterilizace, jakož i o jejích důsledcích a rizicích ale také o možných alternativách a jejich výhodách a nevýhodách (viz citovaný rozsudek V. C. proti Slovensku, zejména § 112, kde ESLP klade důraz na poučení o alternativách). Proto také § 3 odst. 2 zákona o odškodnění nezákonných sterilizací zdůrazňuje, že pacientka měla být srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích. Pokud nebyla, šlo o porušení právních předpisů a sterilizaci v rozporu s právem ve smyslu tohoto zákona. Skutečnost, že pacientka byla řádně poučena a souhlas byl tak

informovaný, má povinnost prokázat zdravotnické zařízení (viz Doležal, T., Doležal A. Informovaný souhlas ve zdravotnictví. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2023, s. 307).

35. Soud ke shora uvedenému dodává, že ani dotčená judikatura a ani citovaná literatura nečiní pro institut poučení a souhlasu rozdíl mezi sterilizací provedenou na zdravých či nemocných pohlavních orgánech; rozdíl mezi těmito typy sterilizace dle směrnice byl toliko v procesní proceduře, která předcházela jejímu posouzení příslušnými zdravotnickými orgány, kdy např. o indikaci sterilizace na zdravých pohlavních orgánech rozhodovala lékařská komise dle § 5 odst. 1 písm. b) směrnice a o indikaci sterilizace na nemocných orgánech lékař oddělení, kde se pacient léčí dle § 5 odst. 1 písm. b) směrnice).
36. V nyní posuzované věci soud ve zdravotnické dokumentaci žalobkyně nenalezl žádné konkrétní poučení žalobkyně, v němž by jí byl vhodným způsobem (mj. i bez latinských výrazů, zkratk) vysvětlen zákrok, tj. co je rozuměno pod latinským termínem laparotomie-hysterectomie. Ve zdravotní dokumentaci není ani poučení a souhlas žalobkyně k laparotomii-hysterectomii, natož s následkem této operace, tj. se sterilizací. Soud dává za pravdu žalobkyni, že tato byla do nemocnice poslána na základě Poukazu na vyšetření ze dne 22. 4. 1997, kde bylo uvedeno toliko, že s ohledem na její zdravotní potíže, lékařka žádá: „o konsil. vyšetření (možnost operačního řešení)“ a na druhé straně Poukazu bylo ručně dopsáno: „dne 23. 4. 1997 k hysterectomii abo. ... dne 28. 5. 1997“ opatřené podpisem lékaře a otiskem razítka nemocnice. Jediné poučení, které je součástí zdravotní dokumentace žalobkyně je v dekurzu ze dne 28. 5. 97 [soud upozorňuje, že datum je přepsáno z původního data 29. 5. 87], a jedná se o čistě předtištěný text: „Souhlasím s hospitalizací na gyn. por. odd. Nemocnice Sokolov, byla jsem seznámena s domácím řádem odd“ a ručně dopsáno „a s oper. výkonem“, poté je vedle tištěného slova „podpis“ vlastnoruční podpis žalobkyně. Takovéto poučení a rovněž souhlas s operačním výkonem jsou klasickým formulářovým typem poučení a souhlasu, psaným v ryze obecné rovině, bez jakýchkoli konkrétních přesahů týkajících se operace žalobkyně. Rovněž je pravdou, že ve všech lékařských zprávách žalobkyně jsou použity jen latinské výrazy, laikovi tak z nich nemůže být jasná diagnóza a ani přijatý lékařský postup. Výraz „sterilizace“ či nemožnost otěhotnět se ve zdravotní dokumentaci neobjevuje. Soud nevěšel na argumentaci správních orgánů, že žalobkyni bylo dáno ústní poučení o zákroku, jelikož žalobkyně toto popírá a ve správním spise nemá tato argumentace žádnou oporu, neboť obsah tvrzeného ústního poučení, jeho průběh, datum, kdy k němu mělo dojít či reakci žalobkyně na něj nelze ze zdravotní dokumentace dovodit. Soud nesouhlasí ani se spekulativním názorem správních orgánů, že souhlas žalobkyně je možno dovodit z jejího jednání, když se dobrovolně dostavila do nemocnice a podrobila se transfúzi a operaci. Žalobkyně srozumitelným a zcela pochopitelným způsobem vysvětlila, proč se do nemocnice dostavila a podrobila se operaci, a to s ohledem na její zdravotní potíže, které měly být gynekologickou operací vyřešeny, což má soud i za prokázané ze zdravotní dokumentace ve správním spise. Pokud správní orány výslovně v této souvislosti zmínily Průvodku k autotransfuzi, soud naopak konstatuje, že z ní lze zjistit toliko, že je žalobkyně s diagnózou N 94.1 odesílána na základní hematologické vyšetření. Soud proto přitakává žalobkyni, že z takovéto listiny nelze bez dalšího dovodit (bez znalosti lékařské zkratky N 94.1), pro jakou diagnózu bylo její hematologické vyšetření vyžadováno.
37. Soud shrnuje, že v doložené zdravotní dokumentaci ve správním spise absentuje jakékoli srozumitelné poučení, poskytnutí informací, z nichž by bylo zřejmé, že by byla žalobkyně náležitě a konkrétním způsobem o podstatě, účelu a významu operačního výkonu poučena, natož, že by jí byly vysvětleny jeho následky. Rovněž tak součástí zdravotní dokumentace

Shodu s prvopisem provedla: S. K.

není jasný a konkrétní souhlas, v němž by tato určitým způsobem souhlasila s operací (tj. vynětím dělohy), natož s jejím následkem, tj. sterilizací. Správní orgány tedy v dané věci rozhodly o žádosti žalobkyně negativně v rozporu se zákonem i aktuální a ustálenou judikaturou správních soudů, když soud naopak shledal i podmínky 2. a 4. pro vyhovění žádosti žalobkyně o odškodnění dle zákona o odškodnění za protiprávní sterilizaci za splněné (viz body 23., 24. tohoto rozsudku).

38. Výtku žalobkyně, že se ministr žalovaného v žalobou napadeném rozhodnutí nevypořádal s absencí jejího souhlasu dle § 2 písm. a) směrnice se sterilizací, soud neshledal důvodnou, jelikož na straně 7 žalobou napadeného rozhodnutí je výslovně ministrem žalovaného konstatováno, že dle jeho názoru žalobkyně udělila souhlas se svou operací, a to jak v dekurzu, tak svým chováním (dostavila se do nemocnice a podrobila se předoperačním vyšetřením a operaci samé). Ministr žalovaného se tedy neopomněl k otázce souhlasu žalobkyně se zákrokem vyjádřit.
39. Soud nad rámec uvedeného dodává, že podle ustálené judikatury jak správních soudů, tak Ústavního soudu, povinnost řádného odůvodnění rozhodnutí nelze mechanicky ztotožňovat s povinností poskytnout podrobnou odpověď na každý jednotlivý v žalobě uplatněný argument. Podstatné je posouzení jádra případu a poskytnout odpověď na základní námitky, které v sobě mohou v některých případech konzumovat i odpověď na námitky dílčí a související (srov. např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 2. 2013, č. j. 7 As 79/2012-54, ze dne 29. 8. 2013, č. j. 7 As 182/2012-58, ze dne 19. 2. 2014 č. j. 1 Afs 88/2013-66). Dle Ústavního soudu „*není porušením práva na spravedlivý proces, jestliže obecné soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná*“ [nález sp. zn. III. ÚS 989/08 ze dne 12. 2. 2009 (N 26/52 SbNU 247)]. Městský soud ve světle citované judikatury v dané věci postupoval, neboť vypořádal podstatu žalobních námitek a nestíhá jej tudíž povinnost reagovat i na všechny další dílčí námitky vznesené žalobkyní.

VI. Závěr a náklady řízení

40. Na základě shora uvedených skutečností shledal soud žalobu důvodnou, a napadené rozhodnutí proto podle § 78 odst. 1 s. ř. s. pro nezákonnost a rozpor s judikaturou správních soudů zrušil. Soud nepřistoupil rovnou i ke zrušení prvostupňového rozhodnutí (§ 78 odst. 3 s. ř. s.) a ponechal na úvaze žalovaného, zdali bude možné vytýkané nedostatky napravit v rámci rozkladového řízení. Zároveň soud v souladu s § 78 odst. 4 s. ř. s. rozhodl o vrácení věci zpět k dalšímu řízení, v němž bude žalovaný shora vyjádřeným právním názorem soudu vázán (§ 78 odst. 5 s. ř. s.).
41. Výrok o nákladech řízení je odůvodněn § 60 odst. 1 s. ř. s., přičemž ve věci měla plný úspěch žalobkyně, která je osvobozená od soudních poplatků ze zákona. S vedeným soudním řízením jí nicméně žádné náklady nevznikly, proto jí soud náhradu nákladů dle § 60 odst. 7 s. ř. s. nepřiznal. Žalovaný úspěch neměl, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Shodu s prvopisem provedla: S. K.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 25. únor 2025

Mgr. Gabriela Bašná v.r.
předsedkyně senátu